

עומקא דפרשה

- פתרון הלומות בפרשה
- פתרון הלומות בנבואה
- שער הציין
- תגובות לגליון חנוכה

- נפשו עגומה
- כאיש חולם חלום
- הטבת חלום בזמנו
- תענית חלום

פר' מקץ - בענייני הלומות

בס"ד ערב ש"ק ד' טבת תשפ"א
שנה י"ג

כאיש חולם חלום

הרב משה שפירא

בפזמון שבסליחות לעשרה בטבת: אמרו לנו נכלם ונשביתה זכרם / א-ל קנא ונוקם גמלם ישאו את שברם / כמעשיהם שלם ויבושו משברם, כאיש חולם חלום שלושה סלי חורי.

יש לידע דלכא' הא דמביא הפייט ענין החלום של שר האופים הוא לומר שינקם הקב"ה מהם כמו שנעשה לשר האופים שהרגוהו ותלו את נבלתו על העץ, (עיין בראשית פרק מ'). ויש לעיין דאטו זה המקום היחיד שמצאנו ענין עונש לאדם, היה אפשר להביא דוגמאות טובא, וביותר דלכא' היה יותר מתאים להביא דוגמאות מעונשים שקבל מי שהרע לישראל, ומדוע הביאו דווקא את הענין של שר האופים, שהיה זה סתם ענין שחטא למלך מצריים ונתן לו את עונשו.

והנה בענין החלומות של שר המשקים ושר האופים פשטיה דקרא הוא שחלמו החלומות, ופטר להם יוסף פתרונום, וכך נתקיים בהם.

אמנם בתרגום יב"ע (בראשית פרק מ' פסוק י"ב, י"ג, י"ח, י"ט) בפתרון של שר המשקים כתב וְאָמַר לְיָהּ יוֹסֵף דִּין סוֹף פּוֹשְׁרָנָא דְחַלְמָא תְּלַתִּי מְצוּגְיָא תְּלַתִּי אֶבְהַת עֲלָמָא אִינוּן אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב דְּמִן בְּנֵי בְּנֵיהוֹן עֲתִידִין לְמִישְׁתַּעְבְּדָא לְמַצְרַיִם בְּטִינָא וּבְלִיבָנָא וּבְכָל פּוֹלְחֵינְהָא בְּאַנְפֵי בְרָא וּמִן בְּתַר כְּדוֹן מִתְפַּרְקִין עַל יַד תְּלַת רַעֲיִין, וְדִי אֲמַרְתָּ נְסִיבִית יֵת עֵינְיָא וְעֶצְרִית יִתְהוֹם לְכֶסֶף דְּפָרְעָה וְיִהְיִית יֵת כֶּסֶף לִידָא דְּפָרְעָה הוּא פִּילָא דְּרוּגְזָא דְּעֵתִיד פְּרַעַה שְׁתֵּי בְּעַקְבָא, וְאַתָּ רַב מְזוּגְיָא תְּלַת אֲגַר טַב עַל חֲלֻמְךָ טַב דְּחַלְמָתָא וּפּוֹשְׁרָנִיה דִּין הוּא לָךְ תְּלַתִּי מְצוּגְיָא תְּלַתָא יוֹמִין הִינוּן פּוֹרְקֵנָךְ, בְּסוֹף תְּלַתִּי יוֹמִין יִיעוֹל קְדָם פְּרַעַה דּוֹכְרֵךְ נָךְ וְיָרִים יֵת רִישְׁךָ בִּיקָר וְיִתְבִּינְךָ עַל שְׁמוֹשְׁךָ וְתַתָּן כֶּסֶף דְּפָרְעָה בְּיַדִּיהָ כְּהִלְכָתָא קְדָמָה דְּהוּיָת מְזוּגְיָה.

ובפתרון של שר האופים כתב וְאָתִיב יוֹסֵף וְאָמַר דִּין הוּא פּוֹשְׁרָנִיה תְּלַתָא סְלִיא תְּלַתִּי שְׁעִבְדוּנָא הִינוּן דְּעֵתִידִין לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִישְׁתַּעְבְּדָא, [פ"א ג' עבודות שנש-תעבדו במצרים, בחומר, ובלבנים, ובכל עבודה בשדה, (פירוש יונתן)], וְאַנְתָּ רַב נְחַתוּמֵי תְּקַבִּיל אֲגַר בֵּיש עַל חֲלֻמְךָ בֵּיש דְּחַלְמָתְךָ דְּפִשֵׁר לִיה יוֹסֵף יֵת מַה דְּשִׁפְר בְּעִינֵי, וְאָמַר לִיה דִּין לָךְ פּוֹשְׁרָנִיה תְּלַתָא סְלִיא תְּלַת יוֹמִין הִינוּן לְקַטְלָךְ, בְּסוֹף תְּלַתָא יוֹמִין יַעֲדִי פְּרַעַה בְּסִיפָא יֵת רִישְׁךָ מְעִילֵי גּוֹפְךָ וְיִצְלַב יֵתךָ עַל קִיסָא וְיִיכּוֹל עוֹפָא יֵת בְּיִשְׁרָךְ מִינְךָ, וְכַעֲיָז תְּרַגַּם בְּתַרְגוּם יִרוּשְׁלַמִי.

והיינו דבעצם הדבר כוונת החלום היתה לענין אחר, והפתרונות דאיתא בקרא שפטר להם היינו דברים שהוא החליט שמגיע להם כל א' מפני מה שחלם.

ויש לידע מדוע מפני שחלם חלום רע מגיע לו שיהרגוהו ויתלוהו אטו תלוי בו מה יחלום, ומה זה שייך אליו.

ולכא' צ"ע ע"פ מה דחזינן בברכות (נ"ה ע"ב) דאין אדם חולם אלא מהרהורי לבו, וא"כ בן אדם שחולם רע על מאן דהוא א"כ זה סימן שלפני כן ביום חשב עליו רע ומשו"ה בלילה הגיע אליו החלום.

וכן הוא הכא אף שכל החלום היה רק ברזם ובמשל, מ"מ כיון שראה יוסף שגלגלו מן השמים שיעבור דרכו חלום טוב ודרכו חלום רע, סימן הוא שביום חשבו הם על יעקב ובניו, הוא חשב טוב והוא חשב רע, (והרי כבר בעת הזו היו מפורסמים יעקב ובניו בכל הארץ, כמו דאיתא בקרא ובמדרשים כל ענין שכם והמלח-מות שהיו לאחמ"כ), ולכן היה לו תביעה עליו שחלם רע, ומשו"ה פתר להם כל א' כפי מה שמגיע לו על פי החלום ששבר דרכו.

נפשו עגומה - סיבה או סימן

הרב יצחק ליסיצין

בברכות נה ב' הוראה חלום ונפשו עגומה ילך ויפתרנו וכו'. נראה לדייק שאם אינה עגומה אי"צ להטיב חלומו בפני ג'. ולכך אם רב אומר לתלמידו דסגי שישמע ברכת כהנים או שבזמננו אין לחוש כלל לחלומות, ועי"ז אין נפשו עגומה כי מאמין לדברי רבו, מעתה לכו"ע אי"צ לעשות הטבת חלום. שו"ר כן בערוה"ש (רכ ד) שכתב על גמ' זו כלומר דיותר טוב שירגיל האדם את עצמו לבלי להביט אל חלומות כי רובם אין בהם ממש וכו' אמנם אם נפשו עגומה וכו' ודוא עליו וכו'. ונראה בדבריו דמשום דאזלינן בתר רובא יש לסמוך שהחלום הוא מהרוב שאין בהם ממש. דגם בסכנתא דחמירא מאיסורא אזלינן בתר רובא כבפמ"ג או"ח משי"ז סו"ס קע"ג. [הא דסכנה אינו בטל בס' (ט"ז) יו"ד קטז ב], יל"פ כי אף שהטעם בטיל מלהיות נחשב טעם, מ"מ הממשות נמצאת גם ביותר מס'.

אבל לו"ד הערוה"ש אפשר דמה שנפשו עגומה הוא סימן, כמש"א (מגילה ג.) האי מאן דמיבעית אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי. ולכך מורים לו שטיבנו, ולא סגי לסלק עגמתה. ומצאתי שכך כתב בדרישה, ומה"ט כתב דאף שאין מרומו בחלום שום דבר רע מ"מ כיון שנפשו עגומה יתענה. וכך פסק במ"ב סק"א. ונראה שכך סבר הגרי"ז הלוי זללה"ה שהיה עונה הטבת חלום כמעט כל יום, וביאר בעל הקה"י זללה"ה (פניני רבנו הקה"י ח"א עמ' מד) שלא פחד מהחלומות אלא מהגמ' שאומרת ששייך שחלום ירמז על נזק ושייך שתהיה נפשו עגומה עליו, וצריך להטיב חלום באופן כזה. עכ"ל. דאף שהיה יכול לשלוט בעצמו שלא תהא נפשו עגומה, מ"מ כיון שזה סימן, חשש שמא הוא במצב שנפשו עגומה.

וזה הביאור גם במש"כ בקונטרס (ברך) יברך ישראל (עמ' לא - לב) מרשימות הר"מ פודור מפסקי הגריש"א זללה"ה ששכחלם חלום רע על אחרים יש לעשות הטבה גם כשאין נפשו עגומה, כי י"ל שנפשו אינה עגומה משום [סבור] דאין החלום הרע נוגע אליו. עכ"ד. דהיינו ש"נפשו עגומה" הוא סימן, וכשחולם על אחרים אפשר שטעותו מקלקל הסימן. ואילו היה חס על האחר כעל עצמו, או אילו היה יודע מש"כ במ"ב (רכ סק"ד) דלפעמים אף שחולם על אחרים מורה הדבר על החולם גופא, עכ"ד, היתה נפשו עגומה והיה מכיר בהסימן שצריך הטבה.

ומה שמעתי בשם החזו"א שלא להתייחס לחלומות, ע"י דינים והנהגות (או"ח פ"ה אות ד) שאמר כן לגבי שלא להתענות. אבל כתב (קוא"ג ח"ב קמט) על א' מהחלומות שמתענים עליהם אפ"ל בשבת "הרבה פעמים חלמתי כמו אלה ולא שמתי לב לזה, נכון שתאמר הרבש"ע בשעת נ"כ". ולכא' כונתו שיאמרנו ביו"ט כשיגנו כבמ"ב קל סק"א. דאילו בחול שאין מנגיין, כתב מ"ב (קכח קעב) לשתוק ולכוין. אך אכתי צ"ב דהל"ל שיאמר הרבש"ע בשחרית הראשון שיוכל בשעה שהש"ץ אומר שים שלו', כמש"כ הרמ"א (קל) לעשות במקום שאין עולין לדוכן. וצ"ע.

ובמאמר מהג"ר משה שטרנבוך שליט"א (מקץ תשעט) כתוב שמעתי בשם החזו"א שבזמננו רוב האנשים אינם צריכים לדאוג על חלומותיהם, חוץ מגדולי ישראל משום שחלומותיהם מעין נבואות על מצב הדור, להם זוכים יחדי סגולה. עכ"ד. [אך מתוכן הדברים שם יתכן שמש"א חוץ וכו', אינו מהחזו"א].

ומה שמעתי בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א שאי"צ לעשות הטבת חלום, רק לשמוע ברכת כהנים. צ"ע מקורו, ולא אשכחן הכי בגמ' ובש"ע ומ"ב. רק בתנחומא (נשא ט) "אפילו רואה אדם בחלומו החרב שלופה ונתונה בצוארו וקוטע את ירכו, ומשכים והולך לבהכ"ז מִפְּחַד שְׂרָאָה בְּלִילוֹת בַּחלוּמוֹ, וְרוּאָה הַכְּהֻנִים נוֹשְׂאִין אֶת כְּפֵיהֶם, הַחלוּם רַע מִתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ". וצ"ב מהו "ורואה" הרי אי"צ לראותם, ואדרבה נוהגין שמכוסים בטלית, רק לשומעם ולכוין לקבל ברכותיהם. וצ"ע.

ובקונטרס אהבת עולם (אות רכו) כ' לגבי מי שחלם מהחלומות שכ' בשו"ע (או"ח רפה ה) שנוהגין להתענות עליהם. אמר הגריש"א ז"ל שאומרים בשם החזו"א שכהיום אין צריך להתענות תענית חלום כלל. אבל הורה הגריש"א לעשות הטבת חלום, ואף שעבר יומיים מהחלום.

תענית חלום חיובה ותכליתה

הרב אביחי שרעבי

א] כתב הרמב"ם בהלכות תעניות (פ"א הי"ד) הרואה חלום רע צריך להתענות למחר, כדי שישבו ויעורו במעשיו ויחפש בהן ויחזור בתשובה. ומתענה אפילו בשבת. **והלחם משנה הביא מקורו טהור מדאמרינן בתענית** (יב, ב) יפה תענית לחלום כאש לנעורת [וכתב הטור סי' ר"כ, פירוש לבטלו. וביאר הדרישה כי כאשר האש מבטל בקלות הנעורת ומוציאו מן העולם, כך התענית מבטלת החלום]. ואמר רב חסדא ובו ביום [ע"י **בזוה"ק** אמור דף צב, א, כי יש להתענות באותו היו שעדיין שולט בו המלאך ההוא], ואמר רב יוסף ואפילו בשבת.

והמעשה רחוק דקדק מלשון הרמב"ם 'צריך להתענות' משמע שחייב להתענות, וביאר דאף שמגמרא זו אין ראייה שחייב אלא שיפה התענית לבטל החלום. **מ"מ ס"ל** לרבינו שזה מדרכי התשובה, שמן השמין עוררוהו לשוב, וא"כ משום ושבט עד ה' א"ה, חייב להתענות ולשוב אל ה'. **וכיוצא בזה שמעתי על מוהר"ר חיים כסאר זלה"ה** (מגדולי חכמי תימן בדור האחרון מח"ס שם טוב על הרמב"ם ועו"ט), שנשאל עבור אשה אלמנה שחלמה חלום רע ונחרדה ממנו מאוד, מה תעשה, והשיב 'תפשפש במעשיה'. כי זהו עיקר תיקון החלום כמבואר כאן ברמב"ם ובמעשה רחוק. **והלח"מ תיפ"ך** דאכן מגמרא זו אין ראייה שחייב אלא מדאמרינן בברכות (לא, ב) כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה. ופירש ר"ח שם דמייירי בתענית חלום. א"כ בודאי ראוי לחייבו להתענות משום כך. **ונראה כוונתו** דאם יכול להשיג תיקון גדול כזה בוודאי שמחויב לעשותו. **ובדבריו שם מבואר** כי כן דעת המגיד **משנה**, דתענית זו חובה. ע"ש.

ב] אכן מרן השו"ע בהלכות שבת (סי' רפ"ח סעיף ד') **כתב**, מותר להתענות בו תענית חלום. מבואר שאינה חובה. **וכן דעת הרשב"א בתשובה** (ח"א סי' קל"ג) דאין מחויב להתענות, שלא אמרו בגמרא אלא שהתענית יפה לחלום אבל אינה חיוב. ועוד הביא דאמר שמואל (ברכות נה, ב) החלומות שוא דברו [ע"ש ששאל השואל את צריך להתענות או דמגי הטבת החלום. ונראה דשתי תשובות השיבו א' להתענית אינה חובה, וממילא סגי בהטבה. ועוד שבכלל אין לחוש לחלום ואף על הטבה אין להקפיד. והיהו דבריו אלה כדברי הגאונים הנזכרים בסמוך אות ג']. **והביאו המג"א** (סי' ר"כ סק"א). **וע"ע בשו"ת עולת יצחק** (ח"ג סי' מ"ו אות י"ב), שלא הצריכו רבותינו חכמי תימן תענית ובוודאי לא בתורת חובה.

ואף בדעת הרמב"ם כתב הרב יפה ללב (סי' ר"כ סק"ו) **בשם גור אריה הלוי** (סי' רפ"ח סק"א). הביאו ג"כ השת"ז שם סק"ד) דלא בא לומר אלא דאם רוצה מתענה אפילו בשבת. וראיתו שהרי הרשב"א ושאר הפוסקים, ראו את דברי הרמב"ם ולא הביאוהו ללמוד ממנו דחייב להתענות. **אך מ"מ תקשה משמעות** לשון רבינו 'צריך' שחייב ולא רק אם רוצה, וכמו שהעיר היפ"ל עצמו שם. **ואולי ה"ק** אם נפשו עגומה עליו צריך לעשות כן כדי ליישב דעתו, אבל לא קפיד, לית לן בה לחייבו, ויתכן דבכה"ג אף יהיה אסור להתענות בשבת כיון שאין לו בזה עונג שבת, ע"י שת"ז שם. **שו"ת בעולת יצחק** (שם) כי אין הכרח מלשון צריך, ואדרבה הוראתו בדרך כלל שאין הדבר חובה. וממילא יתפרש כדאמרו.

ג] ועכ"פ אף אם אין הדבר חובה, מבואר מדברי רבינו הרמב"ם שהחלומות יש בהן ממש, שהרי לא הצריך תיקון בעלמא ליתובי דעתיה, אלא הצריך שישוב בתשובה בעבורם. ודלא **כדמשמע מתשובת הגאונים** (קהילת שלמה סי' ט"ז) שהיה יתיר להתענות בשבת הוא רק משום שכשנפשו עגומה אין לו עונג שבת, ו'סובר' שהתענית מועילה לו. דאם ס"ל כדבריהם לא היה נזקק כלל לעניין התשובה כאן. ע"י עול"י שם.

ותמה מוהר"ר כסאר זלה"ה בשם טוב הלא אמרו בגמרא מאן דלא קפיד לא קפדינן בהדיה. **והנה** לא מצאתי מימרא זו בגמרא לעניין החלומות אלא בפסחים (קי, ב) לענין זוגות, ופירש שם רשב"ם דמאן דלא קפיד כ"כ, לא קפדי השדים בהדיה להזיקו. **והתיפ"ך** בשם טוב, דכיון שאמרו למיחש ליה מבעי, לומר שצריך לחוש לו ולא יאמר שהוא מקרה, בכדי שיפשפש במעשיו ויחזור בתשובה עכ"ל. ומ"מ למיחש בעי, דאל"כ מדוע הזכירו החכמים דין זה בגמרא, לא היה להם להזכיר ולא היו מקפידים ע"כ. **ומבואר מדבריו** כי החלומות גם הם מאותו עניין שהם ענין סגולי הבא ע"י המלאך (ע"י בזוה"ק הנזכר לעיל אות א' ובמשכיל דורש ר"פ מקץ מה שהביא מספר גלי רזיא), ומאן דלא חש לעניני החלומות ולפתרוןם לא יקפידו עמו משמאי בדקדוק, אך אעפ"כ עליו ליתן אל ליבו להתעורר ולשוב בתשובה.

עוד יש להעיר כי ברמב"ם לא נזכר דדוקא אם מתירא מן החלום עליו להתענות, מבואר דכל חלום רע הוא סימן ואות שישוב בתשובה. **וכן מתבאר מלשון הגמרא** (ברכות נח, ב) **ומדרש הגדול** (פרשת וישב) בענין הטבת החלום דאף שאינו יודע מה הוא, ילך ויטיבנו בברכת כהנים.

הטבת חלום בברכת כהנים בזמנו

הרב זיו שצ'לקה

איתא בגמ' ברכות (נה:): האי מאן דחזא חלמא ולא ידע מאי חזא ליקום קמי כהני בעידנא דפרסי ידיהו ולימא הכי רבש"ע אני שלך וחלומותי שלך, חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא וכו' וכן פסק השו"ע או"ח (סי' קל).

והנה אעפ"י שבגמ' מבואר **שמי שחלם חלום רע צריך לעשות הטבת חלום דוקא** ואילו אמירת רבש"ע ברכת כהנים נאמרה רק למי שאינו יודע האם חלם חלום רע או טוב כבר מובא בספרי זמנו שמרן החזו"א צ"ל היה מורה גם למי שחלם חלום רע שיאמר רבש"ע בזמן ברכת כהנים ויש ראיות לכך ממדרשים ומיהרושלמי ואכמ"ל.

והנה ברמ"א (קכח, מה) מבואר שבחז"ל היו אומרים את הרבש"ע הנ"ל בזמן שהכהנים היו מנגנים בסוף התיבות של ברכת כהנים וכתב המ"ב (ס"ק קעב) וז"ל אבל לא בעת שאומרים התיבה דאז צריך שתוק ולכוון כמו שכתוב בסעיף כו עכ"ל וכוונתו למה שכתב שם השו"ע (ומקורו בסוטה לט) שבשעה שהכהנים מברכים אין לומר שום פסוק אלא לשתוק ולכוון לברכה כיון שעבד שרבו מברכו והוא אומר דברים אחרים הוא מראה בעצמו שאין הברכה חשובה בעיניו.

ולפי זה יש שכתבו שכיון שהיום הכהנים בא"י לא מנגנים אי אפשר לומר את הרבש"ע הנ"ל כיון שצריך לשתוק ולכוון (ספר א"י להגר"מ ט"ז צ"ל וכן דעת הגריש"א צ"ל שיעורי הגריש"א ברכות) ולענ"ד דבר זה צ"ב וכפי שיתבאר לקמן בעה"ש"ת.

בראש ובראשונה יש לידע שבגמ' הרי **מפורש שאומרים את הרבש"ע בזמן ברכת כהנים** וזה פשוט שהגמ' לא דיברה לפי מנהג בני אשכנז שהכהנים מנגנים ומה שיש להקשות מהמבואר בירושלמי שבזמן ברכת כהנים אסור לומר פסוקים אלא לשתוק ולכוון כבר התקשו בכך רבותינו הראשונים ותירצו כדלהלן:

- התוס' סוטה מ. (ד"ה כל) כתבו שהסיבה שהתירו לומר רבש"ע בזמן ברכת כהנים היא משום שיש חשש שמא החלום מסוכן ואם לא יאמר הרבש"ע יבוא לידי סכנה ולכן התירו לאומרו כדי לבטל החלום והובאו דבריהם בבאר היטב (קכח ס"ק מה).

- הבי"י (סימן ק"ל) כתב בשם שו"ת מהרי"ל (קמ"ח) שכיון שהסיבה שאסור לומר פסוקים היא משום הטענה שעבד שרבו מברכו מאזין לברכה ולא אומר דברים אחרים בינתיים ואם יאמר פסוקים הרי זה מראה שאין הברכה חשובה בעיניו ממילא **בהטבת חלום לא שייכת סברא** זו משום שבזה שהוא אומר רבש"ע הוא מראה שהוא מאזין ומקבל את ברכת כהנים ונחשב שפיר כעבד שרבו מברכו והוא מאזין ומסביר לו פנים ובכה"ג לא אסרו לומר פסוקים.

- מקורו של הרמ"א הוא בשו"ת תרוה"ד (סי' כ"ז) שהתקשה גם כן מדברי הגמ' בסוטה הנ"ל ומשום כך כתב שיאמרו את הרבש"ע בזמן שהכהנים מאריכים בניגון התיבות וז"ל הא קמן דאין ראוי לומר אפילו מילי דשבח והודיה בשעת ברכת כהנים אלא דחכמים התירו לומר בקשה זו דרבון העולמים **ומ"מ צריך לדקדק** שיאמר לאחר שסיימו הברכה ושוב לא יהא נראה כמי שאינו מסביר פנים, שהרי כבר סיימו הברכה ומה שמאריכים בכ"ף (של ישמרך ויחונך) לנגן אינו אלא תוספת ואע"פ **דבסוף פסוק שלישי דהיינו תיבת שלום א"א להמתין עד שסיימו התיבה שהרי מאריכין בניגון קודם שיגמרו המ"ם דשלום (דתחת המ"ם אין בה נקודה וא"א שם להאריך וא"כ על כרחך צ"ל הרבון קודם שייסימו תיבת שלום - מחצה"ש קכח ס"ק עד) מה בכך מאי דאפשר לתקן ולמעבד הכלכה בעבד (ר"ל בשני הפסוקים הראשונים - מחצה"ש שם) ומפורש אם כן **בדברי התרוה"ד שמותר לומר הרבש"ע תוך כדי ברכת כהנים במקום שאי אפשר אחרת** ולפי זה כלאוהר"ה הוא יודה שבא"י שאין הכהנים מנגנים יהיה מותר לומר הרבש"ע תוך כדי ברכת כהנים.**

היוצא מדברינו שדעת התוס' והמהרי"ל שפשוט שמותר לומר רבש"ע גם כאשר אין הכהנים מנגנים וכפי שהוכחנו גם התרוה"ד מודה שבמקום שאין הכהנים מנגנים יש לומר הרבש"ע בזמן אמירת ברכת כהנים ועל כן כתבו ספרי זמננו (הברכה המשולשת ופסקי תשובות) שמי שחלם חלום רע שיאמר את הרבש"ע הנ"ל (ועיין בספר 'סדר היום' סדר קבלת שבת שכתב שבחלום רע יש חשש פיקוח נפש שמא נגזרה עליו גזרה ולכן צריך לבטל את החלום ע"ש).

וראיתי שכ"כ בספר שיח תפילה (עמ' קצז) וז"ל והיות שצריכים להקשיב לברכה היוצאת מפי הכהנים יש לומר הרבש"ע בשעה שמאריכין בניגון התיבות שבסוף הפסוקים (רמ"א סו"ס קכח) אכן זה הוא טוב למנהג אשכנז בחז"ל שעולים הכהנים לדוכן רק במוסף של חגים ואז מאריכים בניגון לכבוד החג ואפשר לומר הרבש"ע בזמן שמנגנים אבל כאן בארה"ק שעולים לדוכן בכל יום ואין הכהנים מאריכים בברכתם באופן שאפשר לומר אז את הרבש"ע, צריכים לאומרו בתוך הברכת כהנים, ומ"מ כמה שאפשר יש לאמרו לא בזמן שהכהנים אומרים את המילים של הברכות אלא בין המילים כאשר הש"ץ מקריא לכהנים וכן כשמאריכים הכהנים בסיום המילות יברך ויחונך וכו' ומי שקשה לאומרו ככה, בשעה"ד יכול להקל לאומרו גם בזמן אמירת הכהנים ברכת כהנים עכ"ל.

ובספר משנת החלומות הביא שכן דעת החזו"א צ"ל (שיאמר הרבון במילים וישם לך שלום) ושכן דעת הגר"מ גרוס שליט"א ועוד.

פתרון חלומות בפרשה

הרב משה חיים לייטער

תבלענה השבלים הדקות את שבע השבלים הבריאות והמלאות וייקץ פרעה והנה חלום (מא, ז)

כתוב בפרשת וישב: (לז, ט) ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי. ויש להעיר מדברי הגמ' ברכות דף נה: אין מראין לו לאדם דעייל פלא בקופא דמחטא, א"כ קשה, איך ראה יוסף בחלומו שאחד עשר כוכבים משתחווים לו בשעה שהשמש זורח, והרי אין רואין כוכבים אלא בלילה, ובשלמא השמש וירח אפשר לראותם ביחד כגון בעלות השחר כמ"ש רשי בפ' וירא (יט, כד) ד"ה "המטיר".

ואולי לא ראה יוסף את הכל בבת אחת, כלומר, הוא ראה שהשמש וירח משתחווים לו ואח"כ בלילה הכוכבים, וכן השתחווית האחים לא היתה בזמן השתחווית יעקב ובלהה (אולם במציאות השתחווית האחים קדם ואילו בחלום מזכיר השמש וירח).

אולם, הרה"ג ר' חנוך טובולסקי תירץ שאלה זו באופן אחר, דאולי מה שאמרו חז"ל שאין מראין לו לאדם דע"ל פלא בקופא דמחטא, היינו דוקא בחלומות גיליים כי אין אדם חולם אלא מהרהורי לבו אבל חלום נבואי שמימי, שמקורו אינה מדמיונו של אדם אלא מסר מהעליונים, לא נאמר כלל זה.

וראה דברי החזקוני פ' מקץ (מא, ז) לגבי חלום פרעה, וז"ל: "ותבלענה השבלים יש מפרשים, גדלו למעלה וכיסו הראשונים עד שלא נראו, לשון (במדבר ו, כ) "כבלע את הקדש". ואין לפרשו לשון בליעה ממש, שהרי אין מראים לאדם דבר שאי אפשר יכול להיות כגון פילא דליעול בקופא דמחטא.", ע"כ.

והנה לפי היסוד הנ"ל, מתורץ גם קושיית החזקוני, כי חלום פרעה היה חלום נבואי ולא סתם חלום. מיהו, נראה שהחזקוני אינו סובר כיסוד הנ"ל ולכן נאלץ לתרץ שלא היה בחלום פרעה דבר היוצא מגדר הרגיל.

ועי' דעת זקנים מבעלי התוס' בפ' מקץ (שם) שגם כתב בדברי החזקוני, ואחר כך מוסיף על זה: וז"ל: "זהו מדרש. אבל לפי הפשט, הוא לשון בליעה ממש, והיינו דקאמר בסוף ויקץ פרעה והנה חלום, אמר פרעה, מה שהפרות אוכלות זו את זו יכול להיות, אבל בליעת השבלים זה ודאי חלום הוא". ואולי כוננת בעלי התוס' כאן, כשפרעה ראה בחלומו בליעת השבלים, שהוא דבר היוצא מגדר הרגיל, הבין 'הנה חלום', שמדובר כאן בחלום שמימי ונבואי שדרוש איש חכם לפתור אותו כדי להבין את המסר של החלום.

ועל השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר מעם האלקים וממחר האלקים לעשותו (מא, לב)

מצינו בתחילת פרשת וישב, שגם יוסף חלם שני חלומות על אותו ענין ונתקיימו רק אחרי עשרים ושנים שנה, ואילו בפסוק זה מבואר שהשנות החלום מורה שהדבר יתקיים מהר.

ויש לחלק, דדוקא כשרואים שני חלומות, שהן באותו ענין באותו לילה אז הם יתקיימו מהר אבל יוסף חלם חלומותיו בזמנים נפרדים כמבואר שם. שו"ר ברשב"ם ובחזקוני כאן שתרצו כך.

לפ"ז 'השנות החלום' מראה שהדבר יתקיים, והשנות החלום 'פעמיים' באותו לילה מראה שהדבר יתקיים מהר. ושני עניינים אלו מבוארים בפסוק: 'על השנות החלום אל פרעה, מראה כי נכון הדבר מעם האלקים לעשותו' ומה שנראה 'פעמיים' באותו לילה מראה ש'ממחר אלקים לעשותו'. ועי' באור החיים כאן.

ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם (מא, לג)

המלך לא ביקש מיוסף לתת לו עצות אלא רק ביקש לדעת את פתרון החלום. מדוע יוסף עשה מה שלא התבקש ממנו, ובכך סיכן את עצמו, וכמו שאמר אמציה מלך יהודה לנביא ה' (דברי הימים ב' כה טז) "הליועץ למלך נתנוך חדל לך למה יכוך".

ועי' אור החיים כאן. ושמעתי לתרץ, שפרעה ראה שהוא מודיע בחלום הראשון (חלום הפרות) (פסוק יז) "הנני עומד על שפת היאור" אבל בחלום השני (חלום השבלים) פרעה לא מופיע. ויתכן שיוסף הבין שהיעדרות פרעה מחלום השני למד שישבא משהו אחר במקום פרעה לנהל את העניינים. וצריך עיון. ואולי חלום ראשון היינו ההכנה שזה יהיה פרעה שמינו אותו אבל החלום השני הוא בפועל שזה לא יהיה ע"י פרעה אלא יוסף ואולי ז"ש 'ותפעם רוחו' שראה פרעה שנעלם מהחלום.

שער הליון

כח החלום

כ' רבנו בחיי בר"פ מקץ שיש ג' סיבות לחלומות: מאכלים, מחשבות וחזיון הנפש. המאכלים מעלים הבל למוח, וחלום הבא עי"ז כולו הבל ודברים בטלים. המחשבות הם הרהורי לבו ביום ובכח ציור המחשבה יראה אותם בלילה. והחלום הבא מפני חזק הנפש הוא האמיתי והראוי מכולם, וכשהכח המדמה חזק ולא הרהר בו ואינו בדרך הרגילות. זוהי נבואה קטנה ובאים בין לצדיקים בין לרשעים, וזהו חלום פרעה. וע"ע בס' צידה לדרך שהאר"ך בענין החלומות. ובס' שער השמים (לרבינו גרשון אבי הרלב"ג, מאמר י פ"ב)

ובלבוש האורה (וישב לז, י) ביאר עפ"ז שאחי יוסף הסתפקו אם חלומותיו באים מכח מחשבותיו השכליות [והוא אמיתי] או מכח דמיונותיו למלוך עליהם [והוא כוזב], אבל מ"מ פתרו בכללות שדעתו תמיד למלוך עליהם.

ועי' בפ' האברנאל (מקץ) שהחלומות האמיתיים באים בהשגחת ה' ונבדלים מחלומות השוא במה שהם מסודרים וללא עירוב דברים זרים, ועוד שבחלום אמיתי החולם מרגיש בעצמו התפעלות גדולה שאינה מצויה בחלומות הכוזבים, כשם שחלום נבואה עושה רושם התפעלות עצומה בנפש הנביא. ולכן נאמר בפרעה "ויקץ" שנפסקה שנתו מחוזק הרגשת החלום בנפשו.

ולגבי חלומות שבזמננו כ' בערוה"ש (רכא, ד) חלום ע"י מלאך, היינו באיש טהור ומחשבותיו בתורה ויראה, וישן שלא במילוי הכרס, מראין לו משמים בחלום ע"י המלאכים השומרים את האדם השלם. אבל האנשים הפשוטים המשוקעים בהבלי העולם, חלומותיהם שוא ידברו ואין בהם ממש. ועי' באגרות החזו"א (קמט).

נאמנות החלום וקביעת הלכה על פיו

תנינן בסנהדרין ל. הרי שהיה מצטער וכו' ובא בעל החלום ואמר לו כך וכך, **דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין**, וכ"פ הרמב"ם בהל' זכיה ומתנה (י, ז) ועי' מ"מ. ועי' הוריות ג' סע"ב דהראו לר"י ולר"מ בחלום לפייס את רשב"ג, ור"מ לא הלך כיון שדברי חלומות לא מעלין וכו'.

ומאיך, בברכות י' רע"ב אמר רב חנן דאפילו בעל החלומות אומר לאדם למחר הוא מת אל ימנע עצמו מן הרחמים. ואיכא דין תענית חלום, ומי שנידוהו בחלום צריך התרה, ועוד.

והתשב"ץ (ח"ב קכח) האריך בסתירה זו, וביאר עפ"י הגמ' בברכות נה: שיש חלומות אמיתיים ויש שאינם כך. ומסיק התשב"ץ דמכיון דיש חלומות שראוי לחוש להם עפ"י חז"ל, ויש שאינם אמיתיים, א"כ בכל חלום הוא ספק, ובממון עומד בחזקתו ולכן לגבי פקדון אמרו (סנהדרין ל) דדברי חלומות לא מעלין. משא"כ באיסור דאסור מספק, ולכן כשנידוהו בחלום צריך התרה (נדרים ח.). ועי' בשו"ת משיבת נפש (למהרא"ל צינץ, ח"א לה, ז) שסמך על חלום שבא בסימנים לצרפו להיתר עגונה.

וע"ע בתשב"ץ ח"ב קנט שחשש למה שנרמז לו בחלום, ונהג איסור בסירכא אע"פ שהוא נגד המנהג. ועי' תשו' הרדב"ז (ח"ו סו"ס ב"א רפו) שחזר בו מהוראתו לפי מה שהראהו בחלום. ועי' ב"י (או"ח תרנא, יא) שהביא מה שהראו לר"מ רקאנטי בחלום לקרב האתרוג בזמן הנענועים.

וכן באו"ז (ע"ז ר) כתב לגבי דג הברבוטא [שנחלקו בו הראשונים, עי"ש ובתוס' ע"ז מ. סד"ה אמר] שרבינו אפרים התירו, ובחלום הלילה הביאו לפניו קערת שרצים וא"ל הלא אתה הוא המתיר. "מיד עמד ממיטתו ושיבר כל קדירות וקערות שאכלו בהם". ועי' ט"ז אה"ע קכט בדיני כתיבת השמות בטג, שהא"ז שאל לבעל החלום אם כותבים עקיבא או עקיבה, והראהו הפס' אור זרוע וכו'. וע"ע בעין זוכר לחיד"א (א, טו).

אבל בנוב"י (תנינא יו"ד ל, מ) המחבר ד"ה ועל מה שכתבתי) כתב על זה דדברי חלומות לא מעלין ולא מורידין, ומעולם לא שמענו להוכיח דין מבעל החלומות הזה, וחלומות שוא ידברו. ועי"ש כמה פריכות ושאיין להביא ראייה מחלום יעוף. ועי' ארצות החיים (המ"ל ט, כא) שתמה על א' מפסקי שו"ת מן השמים וכ' דאין לסמוך על זה שהרי בת קול עדיפא משאלת חלום וכבר נפסקה הלכה שאין משגיחין בבת קול. ועי' שבלי הלקט (קנז).

חלומות יוסף

עי' רש"י בפר' ויחי (מט, כד) דהחלומות אשר חלם יוסף הם נבואה, ועי' במדרש כאן (פד, יא) אמר הקב"ה כך תהיו גוערים בנביאכם. ועי"ע במדרש שם (יא) ואינו שמר את הדבר - שנטל קולמוס וכתב. ופ"י המהרז"ו שהוא כדרך נבואה שניתנה להכתב ולהדרש.

וכ"כ הגר"א באדרת אליהו ס"פ מקץ דכל מה שעשה יוסף לאחיו כשבאו למצרים, לא היה לצערם אלא כדי שיקיימו החלומות "שלא להכחיש צרון וגזירת עליון". וכן משמע ברמב"ן (מבט, ב) במ"ש בטעם שלא שלח יוסף להודיע לאביו שהוא חי. [ובאמת ליעקב תמה איזו מצוה היא לקיים חלומות. ולהנ"ל א"ש].

ועי' בפ' התורה להרא"ש עה"פ (לח, ז) ויוסיפו עוד שנוא אותו, וא"ת איש כמוהו כיוסף נבון וחכם, איך היה מספר חלומותיו לעיני אחיו אחר שהיה יודע שהיו שונאין אותו וכו'. וי"ל דיוסף היה בר חכים ורואה באספקלריא המאירה, ואמרי' **הכובש נבואתו במיתתו**... אמר מוטב שאפול בידי אדם ומספק אנצל בידי שמים וכו'.

תגובות

תגובות לגליון חנוכה

הרב מ"מ הופנר העיר מדוע אומרים הלל ח' ימים, דלכאורה הלל הוא על נס הגאולה וזה יום א' בלבד. אולם באמת מבואר בקדמונים דגם על נס המלחמה לבד תיקנו שמונה ימים, וכמו שהביא במדור הנפלא 'שער הצינור' בעומקא דפרשה חנוכה שנת תשי"ב מהר"י לונגיל שבת דף ט' ע"ב וז"ל, 'ולא נעשה נס כזה לישראל, שאילו פרעה לא גזר על המצוות, ויון הרשעה גזרה, לפיכך האריכו אלו הימים כשיעור החג שהיא שמונה ימים להזכיר בהם הנס, ואפילו לא היה נעשה בהם [אולי צ"ל נס] בשמן כמו כן היו שמחים ומזכירין מעשה נסים כשיעור יו"ט הארוך מכל המועדות אך לא היו מדליקין נרות כלל אלא מהללים ומרוממים כשאר המועדות', הרי מבואר דגם על נס מלחמה לחוד היו מתקנין ח' ימים כגדול שבמועדים. [ובזה יובן שיטת ב"ש שתיקנו ההדלקה כנגד פרי החג].

ויש להוסיף מה שראיתי בס' היקר ממלכת כהנים להרמ"ח לייטער שיח' במדרש חנוכה ג' וז"ל, 'והיה שם משומד אחד... חזר ואמר מצוה אחת יש להם שאם לא יעשו אותה יאבדו מן העולם וזה הדלקת נר של ביהמ"ק... וכתוב עליו תן חלק לשבעה וגם לשמונה... שכל מי שיש לו חלק בשבע נרות... וגם לשמונה ימי החג אין בריה יכולה להם... עמד הקב"ה וקבע להם שמונה ימי חנוכה כאלו היה מועד ער עכשיו, אמר הקב"ה חשבת לעקור שבעת הנרות ושמונת ימי החג, הני מביא עליכם שמונה ימים ושבעה בני חשמונאי... אני קובע הלל לשמי שמונה ימי חנוכה, ועליהם אמר דוד למנצח על השמינית', עכ"ל. ומבואר להדיא דענין שמונת ימי חנוכה אינו רק מחמת נס פך השמן, אלא כנגד שמונת ימי החג, וע"ז קבעו הלל שמונה ימים וכמפורש במדרש הנ"ל, ומיושב שפיר הערת הרב שיח'.

ובזה יש לנו תירוץ נפלא על קושיית הב"י, דנס פך השמן היה רק ז' ימים ולמה תיקנו ח' ימים, ולהנ"ל מבואר היטב דבאמת ענין ח' ימים אינו מחמת נס פך השמן אלא מחמת נס המלחמה. ובה יש לבאר מה שיש קצת להעיר בנוסח על הנסים, דאם כל ענין ח' ימים הוא מחמת נס פך השמן ק"ק שאומרים וקבעו שמונת ימי חנוכה, והרי לא נזכר בעל הנסים נס פך השמן ולא נתבאר מה ענין ח' ימים אלו, ולהנ"ל מבואר שפיר, דח' ימים אינו דוקא מחמת נס פך השמן אלא גם מחמת נס המלחמה.

הרב צבי יהודה קראוס

במש"כ הרב פינחס הכהן-לוינ בענין פסול קטן להדליק נ"ח בביהכ"נ משום כבוד הציבור, אמנם נכון לפסול מעוד טעמים, אולם משום טעם כבו"צ כמ"ש בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' סה, ובשו"ת שרגא המאיר ח"ב סי' יז לאסור, לא ברירא האי מילתא, ועדין צ"ע בה"ט שהרי בגמ' מגילה כג, אמרו: הכל עולין למנין שבעה, ואפילו קטן ואפילו אשה. אבל אמרו חכמים: אשה לא תקרא בתורה, מפני כבוד צבור. ע"כ. ורק אשה אמרו, אבל קטן לא אמרו ודו"ק. וברור כי מדינא גמ' עולה וקורא עליית, וכך קיי"ל להלכה. כך שמה"ט אין חסרון כבו"צ בקטן, כי היכן שאמרו אמרו והיכן שלא אמרו מנלן לחדש, והבן. וכן נ"ל שעדין א"א להוכיח הוכחה ברורה לפסול קטן מלשון הפוסקים שנקטו ש"צ או שמש, שכן אולי דברו רק במנהג המצוי, ולא ירדו כלל לדינא. וראה לדוגמא, בנשמת ישראל (דרדק) חנוכה, פכ"ב סעי' יד עמ' רו, שהביא שיש נהגו לכבד בהדלקה זו או אורח חשוב כמ"ש באשל אברהם בוטאשטט וש"ת דברי ישראל, או כהן כמ"ש בשו"ת שיח יצחק משום שהדלקה זו כהדלקה במנורת המקדש שרק ע"י הכהנים ובנוסף משום וקדשותו, או לכבד למי שזקוק לישועה כי סגולתם גדולה בענין זה, עיי"ש.

הרב צפניה ערוסי הלוי

לשאלת הרב יחיאל מיכאל רוטשילד, איך הדליקה אשתו של רב יוסף נר חנוכה בראשונה, יש תירוץ פשוט שרב יוסף היה סגי נהור, שאז מדליקה אשתו, וכמבואר במ"ב סימן תרע"ה, ועוד י"ל שהיא החמירה והדליקה מדין מהדרין, כמבואר במ"ב שם, ועוד כי הוא מינה אותה להדליק כי היה צריך לילך לדרך, וכשחזר ראה שעדיין לא הדליקה.

ולמה אומרים הלל כל שמונה מפני נס פך השמן ששאל הרב מ. מ. הפנר, נראה שעיקר ההלל הוא לניצוח המלחמה, אלא שנס פך השמן ממשיך החג לח' ימים. מה ששאל הרב טוביה שפיגל אם בר"ח טבת צריך כוונה באמירת הלל לשם ר"ח, י"ל כיון דמ"מ הוא מהלל אף למאן דאמר צריכות כוונה יצא בזה.

הרב דוד אריה שלינגר

נושאי הגליונות הקרובים בס"ד

ויגש - עשרה בטבת
ויחי - י"ב שבטי ישראל
שמות - נושא בעול עם חברו
ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו בצירוף שם מלא
בדוא"ל: a740700@gmail.com
באותו שבוע, עד יום שלישי בלילה

פתרון חלומות בחכמה ונבואה

הרב משה אליעזר ואכטפוגל

יש לעיין אם כח פתרון החלומות של יוסף הגיע מכח נבואה או מכח חכמתו. והנה בפרשה "ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא איש אשר רוח אלהים בו" ובתרגום אונקלוס "דרוח נבואה מן קדם יי ביה", רואים שכח פתרון החלומות הגיע ליוסף על ידי נבואה. אך קשה מזה על המדרש שכתב שכח פתרון החלומות הגיע ליוסף ע"י חכמתו "ודעת לנבון נקל, זה יוסף" (בראשית רבה מקץ פרשה פט). והנראה בזה שהמדרש דורש הפסוק במשלי על יוסף, משום שהיחיד בכל התנ"ך הנקרא בשם "נבון" (בלשון יחיד) היינו יוסף, "איש חכם ונבון" ולכן דרש "לנבון" על יוסף.

אך זה גופא צריך לבאר הפסוק "אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך", שכיצד הכח של פתרון החלום ע"י כח נבואה מראה שאין "איש חכם ונבון כמוך". וכתב הרמב"ן "אחרי שהודיע אלהים אותך החכמה הגדולה הזאת לפתור כל החלומות הנעלמים והסתומים, ולא יפול דבר מכל דבריו, אין נבון וחכם בכל ענין כמוך, וראוי אתה לנהוג שררה ומלכות ולהיות לי למשנה" הרי שלמד הרמב"ן שאין הביאור שפתרון החלום היה ע"י נבואה, אלא שהנבואה הגיע דרך קבלת חכמה נבואית, וע"י החכמה פתר יוסף את החלום.

(דוגמא אחד של החכמה הגדולה של יוסף בפתרון החלום, מובא באר החיים הקדוש "להיות שהראוהו בחלום שבלעו הפרות הרקות לפרות הבריאות, זה יגיד כי יתפרנסו שני רעב משני שבע").

ונראה שהרמב"ן לשיטתו שכתב בחידושו (בבא בתרא דף יב עמוד א) "הא דאמר' מיום שחרב בית המקדש אף על פי שנטלה נבואה מן הנביאים מן החכמים לא נטלה וכו' הכי קאמר אף על פי שנטלה נבואת הנביאים שהוא המראה והחזון, נבואת החכמים שהיא בדרך החכמה לא נטלה, אלא יודעים האמת ברוח הקדש שבקרבם". הרי שמפורש ברמב"ן שקיימת שני סוגי נבואה, נבואת המראה וחזון, ונבואת החכמים שהיא בדרך חכמה.

על פי הרמב"ן בבבא בתרא מבואר מה שדרשו במדרש "ודעת נבון נקל" זה יוסף, ששלמה המלך אינו בא ללמדנו על הדעת של יוסף אז שהיה נבואה, אלא בא להקיש מיוסף על חכמת הנבונים גם אחר חורבן הבית "יודעים האמת ברוח הקדש שבקרבם".

עוד יש להוסיף על פי מה שכתב בסדר עולם רבה (פרק ל) "הב חכמתא לחכימין, זה יוסף הצדיק, שנאמר בו אין נבון וחכם כמוך" דהיינו שהחכמים זוכים לחכמה נבואית זה ע"י עמלם בתורה וחכמה.

(ורואים בכל הדוגמאות שבברכות דף נז שחכמת פתירת חלומות קיימת גם אחר הנבואה אצל חכמי ישראל "שהראוה אווז בחלום יצפה לחכמה" וכו'. אך יתכן שידעו החכמים כל זאת מקבלה שהיה בידם או מדרישת הפוסקים).

« ולפ"ז מתבארים היטב דברי הפייט דאנו מבקשים שלא יענשו הגויים רק על מה שהצליחו לעשות בפועל, אלא אפי' על מה שרק חשבו להרע ולעשות לישראל, וכמו שהיה אצל שר האופים שנענש רק על החלום ואפי' שבפועל לא עשה כלום, כי על עצם מה שחשב מגיע לו עונש.

וזה אומרים אמרו לנו נכלם ונשביתיה זכרם, והיינו שגם במקרה שהם רק אמרו וחשבו אע"פ שבסוף לא הצליח זממם, מ"מ מבקשים אנו א-ל קנא ונוקם גמלם ישאו את שברם, ולאחמ"כ מוסיפים שאף במקום שכן הצליחו ואתה משלם להם על דברים שעשו בפועל, תוסיף על עונשם ותשלם להם אף על המחשבות שהביאום למעשים, [שהרי אף על מחשבות ללא מעשים מגיע עונש, וא"כ אף כשבסוף לא נשאר בו גדר מחשבות אלא נעשו בפועל, עדיין מבקשים אנו שיענשו אף על אותם מחשבות שהביאו למעשים], וזהו כמעשיהם שלם ויבושו משברם דהיינו יבושו מתקוותם וממחשבותם, שאף זה יכנס בעונש על מעשיהם הרעים, וכשאתה משלם להם על מעשיהם יבושו אף משברם, וכמו שהיה אצל איש חלום חולם שלושה סלי חורי שנענש בעקבות מחשבותיו הרעים, אפי' שלא נעשה על ידו מעשה רע בפועל כלל.

לעילוי נשמת
מרת אסתר ב"ר יוסף בדיחי ע"ה
נלב"ע י"ג טבת התשס"ז

להנצחות
ופרסום בגליון:
052-7678393

לקבלת הגליון בדוא"ל בקביעות
בכל ערש"ק, יש לשלוח בקשה לכתובת:
a740700@gmail.com